

Близнюк Т.П.

Харківський національний економічний університет

Особливості розвитку п'ятої довгої хвилі в Україні

Циклічність розвитку - основна характеристика ринкової економіки, саме тому врахування стадії проходження економічного циклу є важливим чинником формування інноваційної економіки в Україні. За прогнозами більшості вчених [1,4,6,10,11], верхня точка підйому (пік висхідної хвилі) світової економіки була пройдена на початку 70-х років, з середини 70-х економіка знаходилася в стані кризи (низхідна хвиля). Тенденція до уповільнення економічного зростання охопила всі основні підсистеми світового господарства. У більшості розвинених країн світу середньорічні темпи приросту ВВП були найнижчими за другу половину ХХ століття. У першій половині 90-х років у порівнянні з 70-ми роками вони скоротилися в 2,6 рази, у порівнянні з 60-ми – у 3,5 рази, у цих же пропорціях скоротився приріст промислового виробництва [13]. Більшість аналітиків вважають, що закінчилась четверта хвиля, а кризу 80-х років сприймають як здійснений факт, що підтверджує циклічність розвитку [10].

На основі проведеного автором дослідження й аналізу були розраховані дати п'ятої хвилі М. Кондратьєва [9], а саме, - 1977-2016 роки (прогноз). П'ята хвиля сформувалася на основі досягнень в галузі мікроелектроніки, інформатики, біотехнологій, генної інженерії, нових видів енергії, матеріалів, освоєння космічного простору, фармакології, супутникових технологій і т. інш. Нами виділені наступні особливості розвитку цієї хвилі: перехід від розрізнених фірм до єдиної мережі великих та дрібних фірм [8], з'єднаних електронним зв'язком на основі Інтернет (здійснюючих тісну взаємодію в області технології, контролю якості продукції, планування інновацій, організації постачань за принципом "точно у термін"); використання системної автоматизації; комп'ютерна революція; формування науково-дослідних мереж; поширення Інтернет-технологій; використання нових видів виробничих ресурсів – гуманітарний (інтелектуальний) і інноваційний ресурси [4,14]

(основною характеристикою яких є висока продуктивність, мобільність, невичерпаність та регенеративність); розробка перорально-регідраційної терапії (одного з найважливіших медичних відкриттів ХХ ст.); адаптація вакцини від смертельних інфекційних захворювань для країн, що розвиваються; поява вакцин (полівакцини, теплостійких вакцин, суміші вакцин), що приводить до зниження рівня смертності (особливо дитячої). Відзначається високий динамізм в інноваційному розвитку в галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Радикальні технології обновляються в середньому раз у 1-3 роки [3]. Новими тенденціями, які характерні лише для п'ятої хвилі, на нашу думку є:

1. Розширення глобальної економічно-екологічної, техногенної, інноваційної та інформаційної стратифікації, посилення глобальної економічної стратифікації, виділення двох груп країн: а) країни-лідери світового розвитку, що переходять переважно на постіндустріальний шлях розвитку; б) країни другого ешелону, які й далі перебувають на доіндустріальному та індустріальному етапах розвитку. Розрив між цими країнами все більше зростає. Основними показниками такого групування є: 1) співвідношення доходу найбагатшого населення до найбіднішого населення планети 30:1 у 1960 р., 60:1 у 1990 р. та 90:1 у 1999 р. [5]; 2) структура економіки на різних етапах розвитку. На кінець 80-х років. ХХ ст. в середньому в 12 країнах ЄЕС у сфері послуг було зайнято 60% населення, в промисловості – більше 30% і менше 10% - у сільському господарстві, а в Англії — 70:27:3 та Франції — 65:30:5 відповідно [2]; 3) фінансування науки. Розвинені країни західного світу асигнують 90% сумарних видатків на науку [2]; у середньому приблизно 2,4% від ВВП (0,6% у країн Південної Азії) використовується на потреби НД та ДКР. В розвинених країнах (на 14% світового населення) в 1998 р. було запатентовано 86% світових патентних заявок та опубліковано 85% науково-технічних статей в спеціальних журналах [7].

Таким чином, формується диференціація країн з точки зору їх науково-технологічного та інноваційного потенціалів і можливостей їх використання

тобто формується науково-технологічна та інноваційна стратифікація країн. Посилення науково-технологічного прогресу в умовах глобальної економіко-екологічної, техногенної та інноваційної стратифікації призводить значною мірою до поглиблення цих видів стратифікації. Інноваційна стратифікація впливає на інформаційну стратифікацію. В 1999 р. в США, Канаді, Європі, Австралії, Новій Зеландії та Японії було зосереджено 44,6% вузлів світового Інтернету; у країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону, що розвиваються, Латинській Америці й країнах Карибського басейну та Африки – 5,4% [14]. У розвинених країнах у 2000 р. було зосереджено 79% користувачів Інтернету [7]. Весь комплекс зазначених тенденцій може стати причиною виникнення значних суперечностей та конфліктів у XXI столітті.

2. Прискорення розробки, впровадження базових і покращуючих інновацій (технологій) та їх синтез і мутація. Друга половина XX ст. - початок XXI ст. дали світові визначні відкриття, які стали основою нових базових технологій (ґрунтуються на базових інноваціях): розробка електронно-обчислювальної техніки; дослідження в галузі нанопроцесів; розшифровка генома людини; клонування людини; розробка та впровадження трансгенних продуктів та інш. Очікується розробка ще декількох принципових відкриттів, що можуть стати підґрунтям для нових базових технологій [3].

Зараз відбувається третя технологічна революція, що починає постіндустріальну епоху. На думку [4] і автора, формуються контури нового технологічного укладу, пов'язані з посиленням соціально-економічної спрямованості нових технологій, та створюється новий кластер інновацій, який у перспективі (2016 р.) сформує шосту хвилю.

Література:

1. Бабурин В.Л. Инновационные циклы в российской экономике. – М.: Эдиториал УРСС, 2002. - 120 с.
2. Войнаренко М.П. Развитие сферы услуг у процесі економічного зростання // Матер. конф. “Україна на порозі XXI століття: уроки реформ та стратегія розвитку”. – К.: НТУУ КПІ, 2001. – С.240-246.

3. Галиця І. Інноваційний та екологічний розвиток після 50-х років ХХ століття // Регіональна економіка. – 2003. - №3. – С.26-34.
4. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання України, 2002. – 326 с.
5. Гальчинський А.С. Суперечності реформ: у контексті цивілізаційного процесу. – К.: Українські пропілеї, 2001. – 320 с.
6. Глазьев С.Ю. Теория долгосрочного технико-экономического развития. - М.: ВладДар, 1993. - 310 с.
7. Доклад о развитии человека за 2001 год. Использование новых технологий в интересах развития человека. – Нью-Йорк: Оксфорд Юниверсити Пресс, 2001. – 264 с.
8. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов/ С.Д. Ильенкова, Л.Г. Гохберг, С.Ю. Ягудин и др.; Под ред. С.Д. Ильенковой, - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 327 с.
9. Кондратьев Н.Д. Проблемы экономической динамики / Редкол. Л.И. Абалкин (отв. ред.) и др. – М.: Экономика, 1989. – 526 с.
10. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
11. Кушлин В.И., Фоломьев А.Н., Селезнев А.З., Смирницкий Е.К. Инновационность хозяйственных систем. - М.: Эдиториал УРСС, 2000. - 208 с.
12. Стан світу 2000. Доповідь Інституту Всесвітнього Спостереження про прогрес до сталого суспільства / Дж. Н. Абрамович, Ластер Р. Браун, Кріс Брайт, Сен Дан, Крістофер Флавін / Дир. проекту Ластер Р. Браун. – К.: Інтелсфера, 2000. – 285 с.
13. Управление инновациями: В 3 кн. Кн.1 Основы организации инновационных процессов: Учеб. пособие / А. А. Харин, И.Л. Коленский; Под ред. Ю.В. Шленова. – М.: Высш. шк., 2003. – 252 с.
14. Чухно А. Постиндустриальная экономика: теория, практика и их значение для Украины // Экономика Украины. – 2002. - №2. - С.49-54.